Antwoordformulier Kennisrotonde

Opgesteld door: Marit Kruiskamp – van Buuren (vraagbeantwoording) en Anne-Luc van der Vegt (kennismakelaar)
Vraagsteller: Stichting voor openbaar primair onderwijs

16 augustus 2016

Vraag
Heeft het nakijken van schriften zin?

De vraagsteller constateert dat veel leerkrachten een groot deel van de niet-lesgebonden uren besteden aan het nakijken van stapels schriften. Hij vraagt zich af wat het nut van nakijken nu precies is, om zo te kunnen bepalen of de gangbare praktijk binnen de scholen kan worden aangepast en er bijvoorbeeld alleen steeksproefgewijs moet gaan worden nagekeken.

Kort antwoord
Het nakijken van schriften kan zin hebben; het is afhankelijk van *hoe* er wordt nagekeken (de inhoud van de feedback) en *wat* er wordt gedaan met de informatie die wordt verkregen door het nakijken (de ontvangen feedback). Nakijken kan zinvol zijn wanneer de feedback die wordt gegeven ingaat op het proces (doel van de taak, het punt waar de leerling is in het volbrengen van de taak en de volgende stap die een leerling moet maken in zijn leerproces). Aansluitend moet de leerling deze feedback wel verwerken. Nakijken is ook zinvol wanneer de leerkracht het werk van de leerling gebruikt als feedback van de leerling naar de leerkracht en de informatie die hij krijgt door het nakijken benut in zijn lessen en/of instructie. Nakijken is zinloos of heeft zelfs een negatief effect op het leren van leerlingen wanneer enkel fouten worden aangestreept of gecorrigeerd.

Toelichting antwoord

Nakijken van schriften kan nuttig zijn, wanneer de leekracht vervolgens feedback geeft aan de leerlingen. Uit onderzoek weten we welke feedback effectief is en welke ineffectief of zelfs averechts werkt. We bespreken de belangrijkste uitkomsten en laten zien dat schriftelijke feedback aan kracht wint als deze wordt gecombineerd met mondelinge instructie. Vervolgens staan we stil bij de feedback die de leerkracht (onbedoeld) *ontvangt* van de leerling als hij diens werk nakijkt. Juist wanneer de leerkracht deze feedback ter harte neemt en er in zijn onderwijs mee aan de slag gaat, kan het lesgeven worden gesynchroniseerd met de behoeften van de leerlingen en wordt het krachtig en effectief (Hattie, 2009, p. 173).

Effectieve feedback
De definitie die in dit antwoord wordt gebruikt voor feedback is: “Feedback is gegeven informatie over een taak of leerproces die tot doel heeft het gat tussen het huidige en het beoogde leerresultaat te verkleinen.” (Wollenschläger, Hattie, Machts, Möller en Harms, 2016, p.2). Feedback is effectief als deze bijdraagt aan het leren van leerlingen. Dit kan zijn in de vorm van leeropbrengsten die toenemen of inzicht in het eigen leerproces dat wordt vergroot (Hattie, 2009; Fisher en Frey, 2012).
Als leerkrachten het nakijken van schriften benutten middel is om feedback te geven aan leerlingen, kan dat effectief zijn. Daarbij is het wel van belang *hoe* er feedback wordt gegeven.

Proces-georiënteerde feedback
Feedback geven door middel van het geven van een sticker, het corrigeren van fouten of het zetten van een krul behelst geen informatie over de taak en kan daardoor amper worden gezien als feedback

(Hattie, 2009). Deze vorm van nakijken is nutteloos voor het leren van leerlingen en kan zelfs een negatief effect hebben op de uitvoering van een volgende taak (Deci, Koestner & Ryan, 1999).

Hoe het geven van effectieve feedback in de praktijk kan worden uitgevoerd, beschrijven Hattie en Timperley (2007) in het door hen opgestelde model voor feedback. Zij stellen dat feedback het meest effectief is wanneer deze de lerende antwoord geeft op drie vragen:

- Waar ga ik naartoe? (wat is het doel van deze taak)
- Hoe doe ik het? (informatie over de huidige leerprestaties en leerprocessen)
- Wat is de volgende stap? (individuele tips om het beoogde leerdoel te bereiken)

Feedback wordt effectief wanneer je er als leerkracht bij stilstaat dat de focus van feedback moet liggen op veranderingen die de leerling moet doorlopen en niet op veranderingen die het werk van de leerling moet doorlopen (Wiliam, 2016). Ten slotte vult Wiliam (2016) nog aan dat de meest effectieve feedback mogelijk is wanneer er een goede vertrouwensrelatie is tussen de leerling en de leerkracht.
Wanneer geschreven, proces-georiënteerde feedback wordt gegeven (zoals de feedback volgens het model van Hattie en Timperley, 2007), kan dit een positief effect hebben op het leerproces en de leerbereidheid van leerlingen, in tegenstelling tot becijferende en beoordelende feedback (Harks, Rakoczy, Hattie., Besser en Klieme, 2014).

Wiggins (2012) concretiseert proces-georiënteerde feedback met zeven essentiële punten voor het geven van effectieve feedback. Deze punten kunnen worden toegepast in de feedback die schriftelijk wordt gegeven. Dit zijn:

1. Feedback moet verwijzen naar een doel
2. Feedback moet tastbaar en transparant zijn
3. Feedback moet actiegericht zijn
4. Feedback moet gebruiksvriendelijk zijn
5. Feedback moet vlot en tijdig worden gegeven
6. Feedback moet voortdurend formatief worden gegeven om te komen tot het best mogelijke resultaat.
7. Feedback moet consistent zijn; de normen zijn duidelijk en gelijk voor iedereen.

Feedback en instructie
Uiteindelijk heeft proces-georiënteerde feedback pas invloed op het leren van leerlingen wanneer leerlingen iets doen met de ontvangen feedback, dit is geen automatisme in het leren van leerlingen (Wiliam, 2016). Hier is (alsnog) directe instructie voor nodig van de leerkracht. Daarbij is ook punt 5 van belang: snel nakijken en snel terugkoppelen bevordert de effectiviteit.

Samenvattend kan worden gesteld: effectieve feedback geeft de leerling inzicht in zijn taak en leerprocessen en voorziet de leerling van informatie over de taak die is uitgevoerd (Hattie 2009; Hattie en Timperley, 2007 & Wiggins, 2012). Om nakijken van nut te laten zijn, moet proces-georiënteerde feedback worden gegeven en aansluitend moet de leerkracht de leerling duidelijke instructies geven om de ontvangen feedback te verwerken.

Effectiviteit van directe versus indirecte feedback
Er zijn enkele onderzoeken gedaan die het verschil in effectiviteit tussen directe en indirecte feedback proberen te meten. Deze onderzoeken hebben alle betrekking op het leren van de spelling van een tweede taal in het voortgezet onderwijs. Het is dan ook niet mogelijk om iets te kunnen zeggen over het verschil in effectiviteit tussen directe en indirecte feedback bij leerlingen in de basisschoolleeftijd.

Nakijken om feedback te ontvangen
Meestal wordt het nakijken van schoolwerk gezien als een manier om leerlingen feedback te geven op hun prestaties. Maar door na te kijken krijgen leraren ook feedback op hun eigen didactisch handelen.

LAAN VAN NIEUW OOST INDIË 300 2593 CE DEN HAAG
POSTADRES POSTBUS 93461 2509 AL DEN HAAG
T 070 349 44 58 W WWW.KENNISROTONDE.NL

Volgens Hattie (2009) is dit zelfs de meest effectieve vorm van feedback. Uit het gemaakte werk blijkt wat de leerling al kan en waar nog gaten zitten in zijn/haar kennis of kunde. De leerkracht gebruikt deze feedback vervolgens in het onderwijs dat hij/zij aan de leerling geeft.
Door tijdens het nakijken fouten die leerlingen maken, bij te houden, zal de leerkracht patronen gaan herkennen in gemaakte fouten en kan hij meer en meer gerichte instructie gaan geven (Fisher en Frey, 2012). Een ander zinvol aspect van deze vorm van feedback is dat leerkrachten inzicht krijgen in fouten die het merendeel van de leerlingen maakt en individuele fouten. Op die manier kan gekozen worden voor klassikale of individuele feedback (Fisher en Frey, 2012).

Geraadpleegde bronnen

1. Deci E.L., Koestner R. & Ryan R. (1999). A meta-analytic review of experiments examining the effects of extrinsic rewards on intrinsic motivation. *Psychological Bulletin 125*(6), 627-668.
2. Fisher D. & Frey N. (2012) Making Time for Feedback. *Feedback for learning, 70* (1), 42-46.
3. Harks B., Rakoczy K., Hattie J., Besser M. & Klieme E. (2014) The effects of feedback on achievement, interest and self-evaluation: the role of feedback's perceived usefulness, *Educational Psychology, 34* (3), 269-290. DOI: 10.1080/01443410.2013.785384. http://dx.doi.org/10.1080/01443410.2013.785384
4. Hattie J. (2009). *Visible learning – A synthesis of over 800 meta-analyses relating to achievement*. London & New York: Routledge.
5. Hattie J. & Timperley H. (2007). The Power of Feedback. *Review of Educational Research*, 77, (1), 81–112. DOI: 10.3102/003465430298487.
6. Wiliam D. (2016).The Secret of Effective Feedback. *Looking at Student Work, 73* (7), 10-15.
7. Wiggins G. (2012). Seven Keys to Effective Feedback. *Feedback for Learning, 70* (1) 10-16.
8. Wollenschläger, M., Hattie, J., Machts, N., Möller, J. & Harms U. (2016). What makes rubrics effective in teacher-feedback? Transparency of learning goals is not enough. *Contemporary Educational Psychology 44-45,* 1–11. http://dx.doi.org/10.1016/j.cedpsych.2015.11.003

Meer weten?

- Vrij toegankelijke artikelen rond effectieve feedback:
  1. Fisher D. & Frey N. (2012) Making Time for Feedback.
     Link: http://www.ascd.org/publications/educational-leadership/sept12/vol70/num01/Making-Time-for-Feedback.aspx
     Met interessante tips hoe je tijd vrij kunt maken om effectieve feedback te kunnen geven!

  2. Wiliam D. (2016).The Secret of Effective Feedback.
     Link: http://www.ascd.org/publications/educational-leadership/apr16/vol73/num07/The-Secret-of-Effective-Feedback.aspx

  3. Wiggins G. (2012). Seven Keys to Effective Feedback.
     Link: http://www.ascd.org/publications/educational-leadership/sept12/vol70/num01/Seven-Keys-to-Effective-Feedback.aspx

- Voorbeelden van leerlingfeedback: https://www.leraar24.nl/dossier/5365/leerlingfeedback#tab=0

LAAN VAN NIEUW OOST INDIË 300 2593 CE DEN HAAG
POSTADRES POSTBUS 93461 2509 AL DEN HAAG
T 070 349 44 58 W WWW.KENNISROTONDE.NL

- Webinar van dr. Dylan Wiliam over effectieve feedback: https://www.youtube.com/watch?v=e_En4G7Vt_Y

Onderwijssector
Primair onderwijs

Trefwoorden
Nakijken, feedback, directe/indirecte feedback, formatieve/summatieve evaluatie en effectieve feedback

LAAN VAN NIEUW OOST INDIË 300 2593 CE DEN HAAG
POSTADRES POSTBUS 93461 2509 AL DEN HAAG
T 070 349 44 58 W WWW.KENNISROTONDE.NL